

A NYELVLEÍRÁS ELMÉLETEI AZ OKTATÁS GYAKORLATÁBAN

2024/2025. őszi félév

dr. habil. Schirm Anita

Az óra helye és ideje: Mészöly Gedeon szeminárium, kedd 14:00–15:30

Fogadóóra: oktatói szoba, hétfő 17:30–18:00

A kurzus fő célkitűzése: Az újabb nyelvészeti kutatások korábban már megismert elméleteinek és irányzatainak mintafeladatok segítségével az oktatás gyakorlatába való beemelése.

A kurzus alapvetően jelenléti formában zajlik, ám némely témakör esetén az online forma preferált. Ezekben az esetekben a **Zoom** platformot használjuk majd. A belépéshez szükséges linkek az érintett órák előtt a Coospace kurzusfórumán érhetők el.

A kurzus teljesítésének feltételei:

- A szemináriumon való rendszeres és aktív részvétel (maximum 2 hiányzás megengedett).
- Egy 30 perces (online) mikrotanítás megtartása a kiválasztott témából. Ehhez a többiek számára kötelező egy feladatsort, valamint egy asszociációs táblát (vision boardot) készíteni. Prezentációt nem szükséges csinálni, amennyiben azonban készül ppt is, azt legkésőbb a mikrotanítás előtti napon délig kérem e-mailben, a schirmanita@gmail.com címre átküldeni. A mikrotanítások témáinak ütemezése lentebb található.
- A mikrotanításokhoz érdemes valamilyen online felületet, eszközt (pl. YouTube, Pinterest, Kahoot, LearningApps, Coggle) is felhasználni, vagy legalább modern szövegtípusokból (pl. dalszövegekből, reklámokból, sorozatokból, filmekből, viccekből, mémekből) példákat hozni.
- A kurzus nagymértékben épít a korábbi félévekben elsajátított elméletek és irányzatok biztos ismeretére, ezért azokat hétről hétre a korábbi órai jegyzetek, a tematikában lévő ajánlott irodalom, illetve a *Nyelvészet mindenkinek* YouTube csatorna (<https://www.youtube.com/c/Nyelveszetmindenkinek>) megadott videói alapján át kell ismételni.
- A mikrotanítás elkészítésében az ajánlott módszertani szakirodalmak segíthetnek.
- A kiadott házi feladatokat határidőre kell elkészíteni. Későbbi beadásra nincs mód.
- A félév végi jegy a mikrotanítás, valamint a házi feladatok pontjaiból tevődik össze. A mikrotanításra 30 pontot, a házi feladatokra 20 pontot (4x5 pontot) lehet szerezni.
- A mikrotanítások során és a házi feladatoknál is önálló ötleteket és feladatokat várok. Máshonnan kimásolt anyagért nem jár pont, és pótolni sem lehet a plagizált feladatrészt. A jegyek ponthatárai: 0–25 pont: elégtelen (1), 26–32 pont: elégséges (2), 33–38 pont: közepes (3), 39–44 pont: jó (4), 45–50 pont: jeles (5)

A kurzus során az alábbi témáknak a közoktatásban való tanításával ismerkedünk meg:

- Ferdinand de Saussure munkássága (2023. szeptember 24.)
- A strukturalista irányzatok (2024. október 1.)
- A generatív grammatika (Noam Chomsky) / a „hagyományos” mondattan (2024. október 8.)
- Grice maximái (2024. október 22.)
- A szövegtan (Beaugrande–Dressler) (2024. október 29.)
- A beszédaktus-elmélet (2024. november 5.)
- A stilisztika (szóképek, alakzatok) (2024. november 12.)
- A kognitív nyelvészet (forgatókönyv, nézőpont, kognitív metafora) (2024. november 19.)
- A szociolingvisztika (2024. november 26.)
- a.) Az udvariasságelméletek (Leech); b.) A diskurzuselemzés (2024. december 3.)
- A lexikográfia (2024. december 10.)

Ajánlott szakirodalom:

- Bencédy József 2013: *Nyelvtudományi elméletek és nézetek a 20. században*, Tinta Könyvkiadó, Budapest.
- Kálmán László – Trón Viktor 2005: *Bevezetés a nyelvtudományba*, Tinta Könyvkiadó, Budapest
- Máté Jakab 1998: *A 20. századi nyelvtudomány történetének főbb elméletei és irányzatai*, Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest
- Robins, Robert Henry 1999: *A nyelvészet rövid története*, Osiris Kiadó, Budapest
- Saussure, Ferdinand de 1997: *Bevezetés az általános nyelvészetbe*, Corvina, Budapest

Ajánlott módszertani irodalom:

- Albertné Herbszt Mária 1987: *Modern nyelvészet – anyanyelvi oktatás*, Tankönyvkiadó, Budapest
- Bánréti Zoltán 1994a: *Mozgékony mondszerkezetek*, Korona Kiadó, Budapest
- Bánréti Zoltán 1994b: *A lényeg kiolvasható, Szövegértési és olvasási képességfejlesztő feladatok középiskolások számára*, Korona Kiadó, Budapest
- Constantinovits Milán – Istók Béla – Ludányi Zsófia – Schirm Anita 2022: Digitális tartalmak az anyanyelvi nevelésben, In: Jánk István – H. Tomeszt Tímea – Domonkosi Ágnes (szerk.): *A digitális oktatás nyelvi dimenziói*, Eszterházy Károly Katolikus Egyetem Líceum Kiadó, Eger, 105–135.
http://schirmanita.hu/Schirm_Anita/Publikaciok_files/Digitalis_tartalmak_anyanyelvi_nevelésben.pdf
- Fancsaly Éva – Szabó Veronika – Viszket Anita 2014: A nyelvtanról három megközelítésben – magyartanárjelölteknek, digitális tananyag, Pécs, <http://polc.ttk.pte.hu/tamop-4.1.2.b.2-13/1-2013-0014/2/index.html>
- Ginnis, Paul 2006: *Tanítási és tanulási receptkönyv, Az izgalmas és élvezetes tanulás eszközei*, Alexandra Kiadó, Pécs
- Gonda Zsuzsa 2021: A tanulói beszéddidő növelése az online tanórán, *Anyanyelv-pedagógia* 14/4, 59–76, <https://www.anyanyelv-pedagogia.hu/cikkek.php?id=931>
- Grétsy László 2016: *Nyelvi játékaink nagykönyve*, Tinta Könyvkiadó, Budapest
- Kádár Edit (szerk.) 2017: *Feladatbank anyanyelvi tanórák tervezéséhez az V–VIII. osztályban*, 1. kötet, Ábel Kiadó, Kolozsvár
- Kádár Edit (szerk.) 2018: *Feladatbank anyanyelvi tanórák tervezéséhez az V–VIII. osztályban*, 2. kötet, Ábel Kiadó, Kolozsvár, http://hunlang.lett.ubbcluj.ro/data/Feladatbank_2.pdf
- Kugler Nóra 2015: *Gyakorlatok a magyar nyelvtan funkcionális szemléletű tanításához*, Eötvös Loránd Tudományegyetem, Budapest
- Kugler Nóra 2018: *Magyar nyelvtan – a nyelvi jel, Funkcionális szemléletű gyakorlatok a 9–12. évfolyam számára*, Tinta Kiadó, Budapest
feladatgyűjtemény: <https://edit.elte.hu/xmlui/handle/10831/42791>
tanári kézikönyv: <https://edit.elte.hu/xmlui/handle/10831/42794>
- Medve Anna – Farkas Judit – Szabó Veronika 2010: *4x12 mondat, Elemzések*, Iskolakultúra, Veszprém, <https://mek.oszk.hu/10100/10114/10114.pdf>
- Schirm Anita 2018: (Nem) mindennapi metaforák nyomában, avagy miért nem tud kilépni a nyelvészet az elefántcsonttoronyból, In: Lőrincz Gábor – Lőrincz Julianna – Simon Szabolcs (szerk.): *A magyar mint anyanyelv, kisebbségi és idegen nyelv oktatási kérdései és oktatási segédletei*, Selye János Egyetem, Komárom, 82–100, http://schirmanita.hu/Schirm_Anita/Publikaciok_files/nem_mindennapi_metaforak_nyomaban.pdf
- Schirm Anita 2020: Új szövegtípusok a nyelvtanításban – avagy hogyan szeretessük meg a nyelvtant a diákokkal? In: Istók Béla – Lőrincz Gábor – Lőrincz Julianna – Simon Szabolcs (szerk.): *Tankönyvkutatás – fordított tankönyvek – kétnyelvűség*, Selye János Egyetem, Komárom, 233–256, http://schirmanita.hu/Schirm_Anita/Publikaciok_files/uj_szovegtipusok_a_nyelvtanitanasban.pdf
- Vančo Ildikó (szerk.) 2014: *Funkcionális és kognitív nyelvpedagógia, Szöveggyűjtemény*, Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem, Nyitra
- Vargha Balázs – Dimény Judit – Loparits Éva 1977: *Nyelv, zene, matematika*, RTV – Minerva, Bp.